ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 5 (1227) | Серада, 15 студзеня 1958 года | Цана 40 кап

НАСУСТРАЧ ВЫБАРАМ У ВЯРХОЎНЫ САВЕТ СССР

Пройдзем па вуліцах нашых гарадоў і вёсак. Вечарамі ярка зяюць агні агітпунктаў. Сюды збіраюцца выбаршчыкі, каб паслухаць лекцыю, даклад, убачыць новы кінафільм, абмяняцца думкамі аб тым новым, што нараджаецца ў нашым жыцці штодзень.

Цяпер усіх савецкіх людзей хвалююць новыя прапановы савецкага ўрада па пытаннях аслаблення міжнароднай напружанасці. Пасланні старшыні Савета Міністраў СССР тав. М. А. Булганіна кіраўнікам еўрапейскіх і заходніх дзяржаў уважліва вывучаюцца і абмяркоўваюцца. Савецкі ўрад робіць усё новыя і новыя спробы, каб дасягнуць мірнага ўрэгулявання найбольш спрэчных пытанняў міжнароднага жыцця, каб забараніць ужыванне самай разбуральнай на свеце ядзернай зброі. Нездарма друк заходніх капіталістычных краін так трапна зазначыў, што новыя прапановы Савецкага ўрада вельмі нагадваюць «мірнае наступленне» Саветаў. Няхай сабе так! Мы ўдзячны, што яны правільна ўспрынялі нашы мірныя намаганні. Пра іх жа гэтага не скажаш, там на парадку дня — «халодная вайна».

Мір і вайна. Якія розныя гэтыя словы, і яны, як нельга лепш, адлюстроўваюць палітыку савецкай дзяржавы і краін сацыялістычнага лагеру і палітыку краін—удзельніц розных агрэсіўных пактаў—СЕАТО, НАТО, багдадскага пакту.

Нам, савецкім людзям, няма калі ваяваць, у нас столькі мірных спраў!

Вось і цяпер мы рыхтуемся да вялікай падзеі ў жыцці нашай краіны — да выбараў у Вярхоўны Савет Саюза ССР.

Выбары ў вярхоўны орган Савецкай улады яшчэ і яшчэ раз прадэманструюць усяму свету сапраўднае раўнапраўе ўсіх народаў нашай шматнацыянальнай сацыялістычнай Радзімы. Савецкая выбарчая сістэма — самая дэмакратычная ў свеце. Яна гарантуе ўсім грамадзянам савецкай дзяржавы ўсеагульна прамое і роўнае выбарчае права пры тайным галасаванні.

Падрыхтоўка да выбараў у Вярхоўны Савет СССР пачалася. Ужо зацверджаны склад Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах у Вярхоўны Савет СССР. У яе ўвайшлі прадстаўнікі ад партыйных, камсамольскіх, прафсаюзных органаў, дзеячы літаратуры, мастацтва, культуры і навукі. Сярод членаў камісіі знаходзім імя пісьменніка К. А. Федзіна.

Пачалося вылучэнне кандыдатаў у склад выбарчай камісіі Беларускай ССР па выбарах у Савет Нацыянальнасцей. На сходзе пісьменнікаў выступіў Я. Скрыган, які прапанаваў вылучыць кандыдатам у склад выбарчай камісіі старшыню праўлення Саюза пісьменнікаў БССР П. У. Броўку. Гэтую прапанову падтрымалі пісьменнікі Т. Хадкевіч, С. Майхровіч. Сход аднадушна пастанавіў прасіць Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР зацвердзіць П. У. Броўку членам выбарчай камісіі Беларускай ССР па выбарах у Савет Нацыянальнасцей.

Адбыўся сход і ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Купалаўцы вылучылі кандыдатам у склад Рэспубліканскай выбарчай камісіі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей народнага артыста СССР П. С. Малчанава.

У дні выбарчай кампаніі павышаецца роля нашых устаноў культуры, усіх дзеячоў літаратуры і мастацтва. Яшчэ больш змястоўнай і цікавай павінна быць цяпер работа клубаў, дамоў культуры, бібліятэк.

Пачэсныя абавязкі ўскладзены на нашых пісьменнікаў, усіх дзеячоў мастацтва. У гэтыя дні яны павінны часцей сустракацца з выбаршчыкамі, расказваць ім аб дасягненнях літаратуры і мастацтва за гады Савецкай улады, чытаць творы, паказваць спектаклі, выступаць з канцэртамі.

Выбары ў Вярхоўны Савет Саюза ССР—падзея вялікага палітычнага значэння, і да яе трэба падрыхтавацца як след.

□

На здымку: агітатар Іван Хаменка праводзіць гутарку з маладымі выбаршчыкамі ў клубе Мазырскага дрэваапрацоўчага камбіната. Тут, на агітпункце, добра наладжана наглядная агітацыя, падабрана літаратура, установлена дзяжурства агітатараў.

Фатахроніка БЕЛТА.

Выязныя канцэрты

Два выязныя канцэрты наладзіў тэатр оперы і балету для працоўных Магілёўскай вобласці.

У Асіповічах і Лапічах выступілі Р. Млодак, Ул. Глазаў, А. Дольскі, С. Удавічэнка, А. Барсукова, Я. Архіпава, Г. Машок і іншыя.

У праграму канцэртаў былі ўключаны арыі з опер, песні савецкіх кампазітараў, урыўкі з класічных балетаў і характэрныя танцы, творы беларускіх кампазітараў.

Гісторыя фабрыкі „Камунарка"

У выдавецтве газеты «Звязда» выйшаў з друку зборнік артыкулаў «Кандытарская фабрыка «Камунарка». Гэта — гісторыя стварэння аднаго з буйнейшых прадпрыемстваў рэспублікі. У напісанні зборніка ўдзельнічалі рабочыя, тэхнікі, інжынеры фабрыкі, якія працавалі на ёй з дня стварэння. Многа цікавых фактаў пераказалі ў сваіх артыкулах былы галоўны інжынер І. Шур, начальнік вытворчага аддзела В. Салавейчык, сакратар партыйнага бюро В. Пракаповіч, ветэраны вытворчасці глазіроўшчыца М. Зянькова, слесар А. Бахановіч і іншыя.

У зборніку змешчана таксама перапіска калектыву фабрыкі з рабочымі вафельнай фабрыкі ў Брандэнбургу. Нямецкія харчавікі ў свой час пабывалі на «Камунарцы» і абмяняліся вопытам.

Асабістыя бібліятэкі калгаснікаў

Культурна жывуць калгаснікі сельскагаспадарчай арцелі «Чырвоны сцяг» Скідзельскага раёна. У калгасе ёсць дзве сямігадовыя школы, хата-чытальня, бібліятэка. У бібліятэцы і хаце-чытальні налічваецца каля 500 чытачоў-калгаснікаў. Многія калгаснікі маюць свае ўласныя бібліятэчкі.

У кніжных шкафах калгаснікаў Васіля Салея і Івана Ліцвіна па некалькі дзесяткаў кніг. Сярод іх кнігі Ул. І. Леніна, творы Пушкіна, Тургенева, Лермантава, Гогаля, Талстога, Горкага, Купалы, Коласа. Ёсць у гэтых бібліятэчках і сельскагаспадарчая літаратура. Калгаснік Павел Мышко нядаўна набыў раманы «Сустрэнемся на барыкадах» П. Пестрака, «Глыбокая плынь» І. Шамякіна.

Вялікая колькасць кніг мастацкай, палітычнай і сельскагаспадарчай літаратуры ў кніжных шафах калгаснікаў Уладзіміра Гірды, Сымона Свяклы, Уладзіміра Гайкі і іншых.

М. СВЯКЛО.

МЕРКАВАННІ ЧЫТАЧОЎ

Важныя пытанні

Для многіх сельгасарцелей нашай рэспублікі ўсё больш вострым і надзённым становіцца пытанне аб рацыянальным выкарыстанні працоўных рэсурсаў. Пытанне гэтае перад рознымі калгасамі паўстае па-рознаму. У адных калгасах скардзяцца на недахоп працаздольных людзей, у другіх — на тое, што рабочай сілы вельмі многа. Нават у некаторых эканамічна моцных гаспадарках, якія маюць шматмільённыя даходы, калгаснікі скардзяцца:

— Працадзень у нас багаты,— заяўляюць яны,—а вось работы ў нас не хапае. Добра, вядома, тым, хто мае пастаянную працу — даярцы, свінарцы, вартаўніку,— але большасць занята на грамадскіх работах не больш 100—150 дзён у год. Ад гэтага церпіць і калгас, і мы, калгаснікі.

У членаў арцелей, якія недастаткова забяспечаны рабочай сілай, іншая размова:

— Вось нам узяць бы яшчэ некалькі дзесяткаў чалавек. Глядзіш, і пасяўную ў лепшыя тэрміны правялі б і ўборку ўраджаю так не расцягнулі б. Якая карысць нам і калгасу была б! Колькі дадатковай прадукцыі можна было б атрымаць!

Да гэтых заяў варта прыслухацца. У іх заключана пытанне, якое патрабуе неадкладнага вырашэння.

Сапраўды, у многіх сельгасарцелях рэспублікі лік працаздольных калгаснікаў не адпавядае зямельным плошчам. Ёсць калгасы, дзе на аднаго працаздольнага прыпадае 2—2,5 гектара зямельных угоддзяў, у тым ліку толькі 1—1,5 гектара ворыва, і ёсць калгасы, дзе на аднаго хлебароба прыпадае восем і больш гектараў зямельных угоддзяў. Так, у сельскагаспадарчых арцелях «Сцяг камунізма», імя Сталіна, імя Варашылава і радзе іншых Давыд-Гарадоцкага раёна на аднаго працаздольнага прыпадае 2—2,5 гектара сельскагаспадарчых угоддзяў, у тым ліку 0,4—1 гектар ворыва, тады як у сярэднім па калгасах Беларусі на аднаго працаздольнага прыпадае значна больш карыснай сельскагаспадарчай зямлі, у тым ліку ворыва.

Напрыклад, не высокапрадукцыйна выкарыстоўваюцца землі ў такіх калгасах, як «Маяк камунізма» Аршанскага раёна, «Палітаддзелец» Бешанковіцкага раёна, дзе на аднаго працаздольнага калгасніка прыпадае па восем гектараў зямельных угоддзяў.

Сёння нармальным, на наш погляд, можна лічыць становішча, пры якім на аднаго працаздольнага прыпадае ў сярэднім 3,5—5 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў, у тым ліку 2—3,5 гектара ворыва. Аб гэтым сведчыць і вопыт такіх перадавых калгасаў рэспублікі, як «Рассвет» Кіраўскага раёна, імя Гастэлы Мінскага раёна, імя Мікаяна Гомельскага раёна, «Камінтэрн» Магілёўскага раёна і г. д.

Наяўнасць лішкаў зямлі або яе недахоп вядзе да вялікіх пралікаў у гаспадарчай дзейнасці калгасаў, тармозіць развіццё іх вытворчасці. Пры малой колькасці рабочай сілы зямельныя плошчы выкарыстоўваюцца недастаткова прадуктыўна. Аб'ём валавой прадукцыі з кожнага гектара ў такіх калгасах параўнальна невялікі, хаця праца хлебаробаў тут напружаная. У калгасах з лішкамі рабочай сілы на работах, дзе паспяхова спраўляецца адзін чалавек, занята некалькі. Гадавы аб'ём работ, які прыпадае на аднаго чалавека, у іх нязначны, таму невялікая і сярэднегадавая выпрацоўка працадзён калгаснікам. Імкнучыся неяк выйсці з такога становішча, некаторыя калгасы зніжаюць нормы выпрацоўкі. Павелічэнне колькасці працадзён за лік зніжэння норм выпрацоўкі не выратоўвае становішча, а толькі расхіствае працоўную дысцыпліну. У арцелі «Сцяг камунізма» Давыд-Гарадоцкага раёна, якая атрымала ў 1956 г. чатырохмільённы даход, гадавая выпрацоўка на кожнага працаздольнага складае ў сярэднім толькі 157 працадзён. Між тым, увесь аб'ём калгасных работ можна было выканаць тут, калі рабочай сілы ў арцелі было на трэць, а то і на палавіну менш. Калі б працоўныя рэсурсы ў калгасе «Зара камунізма» адпавядалі колькасці зямельнай плошчы, яны выкарыстоўваліся б больш роўна, выпрацоўка працадзён магла б узрасці ўдвая, значыць удвая мог бы ўзрасці заробак калгасніка. Прыкладам у гэтых адносінах могуць служыць калгасы імя Гастэлы Мінскага раёна, «Чырвоны Кастрычнік» Цэрахоўскага раёна, праслаўлены калгас «Рассвет», у якіх заробак калгасніка ў 1956 г. быў амаль у тры разы большы, чым у сельскагаспадарчай арцелі «Зара камунізма».

Нераўнамерна размеркаваны працоўныя рэсурсы не толькі калгасаў, якія знаходзяцца ў розных абласцях, але і калгасаў аднаго і таго ж раёна, якія часта знаходзяцца па-суседству. У сельскагаспадарчай арцелі «Чырвоны ўдарнік» Слуцкага раёна 2496 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў, у тым ліку 1313 гектараў ворыва. Тут у 1956 г. працавала 1197 чалавек. Сярэднегадавая выпрацоўка на аднаго працаздольнага склала 183 працадні. У калгасе імя Будзённага гэтага ж раёна, які мае прыкладна такія ж зямельныя плошчы, але ў тры разы меншую колькасць працаздольных, рабочая сіла выкарыстоўвалася больш прадукцыйна. Сярэднегадавая выпрацоўка тут склала на аднаго працаздольнага 357 працадзён. Таму гадавы заробак калгасніка арцелі імя Будзённага прыкладна ўдвая перавысіў заробак калгасніка арцелі «Чырвоны ўдарнік», хоць даход другой арцелі быў большы, чым даход першай.

Старшыні некаторых калгасаў, дзе ёсць лішкі прадукцыйных рэсурсаў, часам разважаюць: «Навошта нам браць трактар ці камбайн у МТС. Справімся ўручную, сілы ў нас хопіць». Гэта іншы раз прыводзіць да страт ураджаю пры ўборцы, да дрэннай апрацоўкі глебы.

Вось чаму так востра паўстае пытанне аб тым, які памер гаспадаркі найбольш мэтазгодна ўстанавіць па зонах, якая колькасць працаздольных калгаснікаў павінна прыпадаць на дадзены памер плошчы.

У калгаснай практыцы да гэтага часу накоплены некаторы вопыт па ўпарадкаванню працоўнага балансу, па больш рацыянальнаму выкарыстанню рабочай сілы. У калгасах, якія добра забяспечаны рабочай сілай, вялікае значэнне мае правільная арганізацыя структуры пасяўной плошчы. У такіх калгасах трэба пашыраць пасевы тэхнічных культур (ільну, канапель, лубіну, цукровых буракоў, бульбы) г. зн. культур працаёмкіх, але затое і высокадаходных. Неабходна ў больш шырокіх памерах развіваць інтэнсіўную пладова-агародную гаспадарку. Вялікае значэнне мае асваенне новых зямель і паляпшэнне замацаваных за калгасамі зямельных угоддзяў. Наша рэспубліка, напрыклад, мае вялікія плошчы кармавых угоддзяў у выглядзе сенакосаў і пашы. Але ўгоддзі гэтыя часта забалочаны, засмечаны каменнем, зараслі хмызняком. Яны даюць малы ўраджай травы нізкай якасці. Ператварэнне малапрадуктыўных кармавых угоддзяў у высокаўраджайныя ўгоддзі магло б у дастатку забяспечыць кармамі сотні тысяч галоў буйнай рагатай жывёлы, намнога павялічыць яе прадуктыўнасць. Гэта пацвярджаецца вопытам перадавых калгасаў. Так, калгас «Чырвоны Кастрычнік» Цэрахоўскага раёна ў выніку праведзеных мерапрыемстваў па паляпшэнню лугоў у некалькі разоў павялічыў за апошнія два гады ўраджай сена, цалкам забяспечыў у ім патрэбы грамадскай жывёлы, выдае сена на працадні калгаснікам. Усе калгасы рэспублікі маюць дастаткова працоўных рэсурсаў, каб палепшыць зямельныя ўгоддзі, маюць вялікія матэрыяльныя магчымасці, каб весці гэтую справу ў непараўнальна больш шырокіх маштабах, чым гэта робіцца цяпер.

Нарэшце, выключна важна было б развіваць падсобныя галіны гаспадаркі — прадпрыемствы па пярвічнай апрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі, млыны, мяльна-трапальныя пункты, піларамы, цагельныя заводы і г. д.; у шырокіх памерах ажыццяўляць будаўніцтва з цэглы, каменю, саману, шлаку. Заслугоўвае ўвагі будаўніцтва міжкалгасных прадпрыемстваў (крухмала-патачныя заводы, электрастанцыі і г. д.). Нажаль, усё гэта не атрымала яшчэ належнай увагі як з боку калгасаў, так і з боку іншых арганізацый. У многіх калгасах сеюць часта малададходныя, непрацаёмкія культуры, хоць гэта і не выклікана патрэбай севазвароту. Не вырашаецца яшчэ ў належнай меры пытанне паляпшэння калгасных зямель. Не атрымала дастатковага развіцця работа мясцовых прадпрыемстваў. Многія калгасы наогул не маюць ці маюць надзвычай нізкія даходы ад дапаможных прадпрыемстваў, у той час, як калгас «Рассвет» меў у 1956 г. ад такіх прадпрыемстваў чатыры працэнты ў агульным грашовым даходзе і вядзе курс на павелічэнне гэтай вытворчасці.

Нам здаецца, мэтазгодна практыкаваць перамяшчэнне лішкаў рабочай сілы з некаторых калгасаў у іншыя раёны рэспублікі, а таксама ў многазямельныя калгасы таго ж раёна ці вобласці, але рабіць гэта, вядома, трэба на добраахвотных пачатках.

Пытанні гэтыя цяпер вырашаюцца стыхійна, самімі калгасамі. Але вырашыць іх па-сапраўднаму некаторыя калгасы не могуць. Пытанні гэтыя можна вырашыць толькі калектыўным розумам вучоных, калгаснага актыву, партыйных і савецкіх работнікаў. Сацыялістычная сельская гаспадарка—перадавая гаспадарка, якая будуецца на навуковай аснове. Значыць, і да пытанняў размяшчэння і рацыянальнага выкарыстання рабочай сілы ў сацыялістычнай сельскай гаспадарцы трэба падыходзіць з пазіцый навукі.

Пытанні гэтыя маюць вялікае значэнне, асабліва цяпер, калі перад працаўнікамі сельскай гаспадаркі краіны партыяй і ўрадам пастаўлена задача — павялічыць вытворчасць збожжа да 11 мільярдаў пудоў, значна павялічыць вытворчасць тэхнічных культур, гародніны і г. д., а ў галіне жывёлагадоўлі дагнаць у бліжэйшыя гады ЗША па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва.

А. РАКАЎ,
навуковы супрацоўнік Інстытута эканомікі Акадэміі сельгаснавук БССР.

Нараджэнне новай оперы

Нараджэнне буйнага музычнага твора, а тым больш оперы — сапраўдная падзея перш за ўсё для саміх выканаўцаў. Прыкладна, як літаратурны рукапіс, што трапляе ў рукі наборшчыкаў, міжволі набывае ў іх асобе першых чытачоў і крытыкаў, таксама новая опера або сімфонія раней, чым з'явіцца на суд шырокай грамадскасці, знаходзіць строгіх і патрабавальных цаніцеляў майстэрства кампазітара з боку музыкантаў-выканаўцаў.

З энтузіязмам калектыў опернага тэатра прыняў удзел у праслухоўванні і абмеркаванні новай оперы **А. Туранкова** «Яснае світанне», напісанай па лібрэта **А. Бачылы.**

Паказ опернага твора ў клавіры адбыўся на адкрытым пасяджэнні мастацкага савета тэатра, на які былі запрошаны пісьменнікі і кампазітары. І хаця опера, падрыхтаваная салістамі і хорам, выконвалася пад раяль, тым не менш ва ўсіх прысутных склалася аб ёй яснае ўяўленне, як аб творы бясспрэчна цікавым і самабытным для нашага нацыянальнага мастацтва.

Пасля праслухоўвання чатырох актаў оперы адбыўся жывы абмен думкамі.

Кампазітар **Р. Пукст** адзначыў лепшы бок твора — яго цудоўную меладычнасць, цесна звязаную з паэтычным зместам лібрэта. Туранкоў паказаў сябе майстрам харавога пісьма. Такія яго хоры, як «Зацвіла каліна ранняю вясною», «Шумі, зялёная дуброва», прасякнуты лірызмам, пявучасцю і задушэўнасцю.

Салісты оперы — народны артыст БССР **М. Зюванаў**, заслужаны артыст рэспублікі **Ул. Глазаў** і артыст **Б. Нікольскі** ў сваіх выступленнях звярнулі ўвагу на ясны меладычны малюнак кожнай арыі, на тое, што яны лёгка ўкладваюцца ў голасе і іх прыемна спяваць. А ў гэтым ледзь не самая галоўная вартасць той ці іншай оперы, калі вакальныя партыі ў ёй спяваюцца, і яны даступныя для ўспрыняцця шырокай масы слухачоў.

Дырыжор філармоніі **Б. Афанасьеў** лічыць, што ў творы ёсць многа добрага музычнага матэрыялу, але ён зрабіў і сур'ёзныя заўвагі. Праўда, з заўвагамі Афанасьева адносна аднастайнасці танальнасцей у музыцы твора і незавершанасці формы ў асобных сольных партыях можна было б і згадзіцца. Але ў чым не меў рацыі дырыжор, дык гэта ў кінутым папроку кампазітару: «А ці нацыянальная гэта опера?»

І тут вельмі правільна зазначыў наконт гэтага **В. Вітка.** Ён гаварыў, што наша ўяўленне аб традыцыях нацыянальнасці ў музыцы часам зводзілася да простага цытавання народных напеваў. Па оперы «Яснае світанне» відаць, што кампазітар адмовіўся ад такога метаду абыходжання з музычным фальклорам. У яго творы мы выразна адчуваем прысутнасць нацыянальнага каларыту ва ўсіх мелодыях і тэмах, блізкіх да народнага меласу, але па-свойму ўмела пераасэнсаванаму кампазітарам. І ў гэтым А. Туранкоў падымаецца ўжо да ўзроўню лепшых традыцый рускай музычнай класікі.

Не згаджаецца В. Вітка і з ацэнкай Б. Афанасьевым асобных герояў оперы, якіх дырыжор знайшоў выпісанымі ілюстрацыйна і слаба акрэсленымі ў музыцы. На яго думку музычная характарыстыка герояў дадзена дакладная і выразная, праз іх раскрываецца ўся драматургія твора.

Вітка спыняецца таксама на разборы музычных характарыстык вобразаў Марыны і Юзэфы, раіць таксама скараціць у некаторых месцах няўдалыя куплеты Нупрэя.

Адзначыўшы многія вартасці оперы «Яснае світанне», у тым ліку яе меладызм і пявучасць, галоўны дырыжор тэатра **Л. Любімаў,** галоўны канцэртмайстар **С. Талкачоў** гаварылі, што пры аркестроўцы кампазітару варта ўзбагаціць суправаджэнне ў сэнсе разнастайнасці яго танальнасці і рытмічнага боку.

Галоўны хормайстар **Н. Прысёлкаў** станоўча выказаўся аб усіх хорах, добра гарманізаваных, напеўных і зручных для выканання. Яго падтрымала галоўны рэжысёр народная артыстка СССР **Л. Александроўская,** якая дала высокую ацэнку новай оперы А. Туранкова.

— Гэтая опера знаходзіцца зараз у такім стане, — сказала яна, — калі нам трэба, не адкладваючы, сумесна з кампазітарам і лібрэтыстам прыступіць да выпраўлення некаторых недахопаў і пастаноўкі самога спектакля.

Міністр культуры БССР **Г. Кісялёў** сказаў, што работа над чарговай беларускай операй несумненна з'явіцца новым укладам у развіццё музычнай культуры рэспублікі.

У абмеркаванні оперы прынялі таксама ўдзел кампазітар **М. Аладаў** і рэжысёр **А. Маралёў,** заг. літаратурнай часткаю **А. Маслоўскі.** Опера А. Туранкова ўключана ў рэпертуар тэатра для пастаноўкі яе да юбілею Савецкай улады ў Беларусі. Дырэктар тэатра **П. Лютаровіч** зачытаў спісак пастановачнай брыгады, куды ўвайшлі галоўны дырыжор **Л. Любімаў,** галоўны рэжысёр **Л. Александроўская,** мастак **П. Масленнікаў,** галоўны хормайстар **Н. Прысёлкаў,** галоўны балетмайстар **К. Мулер,** канцэртмайстры **С. Талкачоў** і **Я. Марозава.**

Вырабы беларускіх вышывальшчыц

У 1937 г., калі ўпершыню пачала стварацца Бабруйская арцель па выпуску вышывальных вырабаў, лепшыя майстры вышывальшчыцы горада і вёскі склалі ядро арцелі «8-е сакавіка». Ужо ў той час бабруйскія вышывальшчыцы стваралі сапраўды народнае мастацтва.

Вайна прынесла вялікія разбурэнні, спыніла працу народных майстроў. У 1945 г. арцель «8-е сакавіка» ўзнавіла работу. Старыя вышывальшчыцы дапамаглі не толькі адрадзіць, але і развіць той уклад у мастацтва, які зрабілі сваёй працай бабруйскія майстрыхі на працягу многіх дзесяцігоддзяў.

За доўгімі сталамі сядзяць жанчыны, занятыя вышыўкай. Багаты асартымент вырабаў, упрыгожаных разнастайнымі цудоўнымі ўзорамі, прыгожыя жаночыя блузкі, мужчынскія кашулі «беларускі», «гуцулкі», плацці, дарожкі, парт'еры, фіранкі.

Жвава мільгае іголка ў спрытных руках. Тое, што мастак адлюстроўвае на кальцы ці на палатне каляровымі фарбамі, — вышывальшчыца выконвае адной толькі іголкай і каляровымі ніткамі. Трэба бачыць, з якой стараннасцю, з якім захапленнем аддаюцца вышывальшчыцы любімай справе. Яны імкнуцца зрабіць малюнак, каб ім любаваліся савецкія людзі. Вось чаму любы ўзор, выкананы майстрамі ручной вышыўкі, носіць адбітак любоўнай і старannай аддзелкі.

Камсамолка З. Жухаўцова сем год працуе ў арцелі. Тут яна ў старэйшага майстра арцелі Віталіі Ціханаўны Кашчыцкай навучылася тонкаму майстэрству мастацкай вышыўкі. У руках у яе жаночая блузка, якую яна вышывае для міжнароднай выстаўкі. Углядаючыся ў складаны і цудоўны ўзор, распрацаваны тэхнарукам арцелі О. Дзягілевай і мастаком Т. Сушкевіч, пераконваешся не толькі ў майстэрстве маладой вышывальшчыцы, але і ў яе імкненні сваёй творчасцю ўславіць нашу Радзіму за рубяжом, паказаць, на што здольны нашы людзі, якія таленты расквітнелі ў нашым народзе.

Зінаіда Жухаўцова навучыла мастацкай вышыўцы 12 чалавек моладзі, якія прыйшлі ў арцель пасля сканчэння дзесяцігодкі, Віталія Ціханаўна Кашчыцкая — 45 чалавек. За тры гады майстар Л. Лаповіч—35 чалавек.

Бабруйскія вышываныя вырабы заваёўваюць прызнанне ў буйнейшых цэнтрах краіны. У летнія дні на людных праспектах Масквы, Ленінграда, Мінска можна бачыць вырабы бабруйчан, якія вылучаюцца прыгожым колерам і майстэрствам.

На працягу раду год на міжнародных выстаўках і кірмашах экспануюцца работы гэтай арцелі. Вышытыя мужчынскія беларускія кашулі, плацці, блузкі, ручнікі, сурвэткі карыстаюцца поспехам у Кітаі, Аўстрыі, Германіі, Балгарыі, Турцыі, Ісландыі, Індыі, Бельгіі, Польшчы.

Цяпер калектыў арцелі рыхтуе вырабы, якія будуць экспанавацца на лейпцыгскім кірмашы.

А. БАГДАНОВІЧ,
намеснік старшыні Белмастакпромсаюза.

ЭНТУЗІЯСТЫ КУЛЬТАСВЕТРАБОТЫ

Добрая слава

Калгасніка Сідара Клундука вечарамі часцей за ўсё можна застаць дома за кнігай. Нягледзячы на свае 64 гады, ён гарачы прыхільнік мастацкага слова, а асабліва навінак савецкай літаратуры.

Але вось прачытана цікавая кніга. Хочацца даведацца, што яшчэ напісаў аўтар, над чым ён працуе, выказаць сваю думку, паспрачацца з пісьменнікам. І Сідар Іванавіч накіроўваецца ў сельскую бібліятэку, якая знаходзіцца ў цэнтры сяла Камаі.

Загадчыца бібліятэкі Алена Талайка, невысокая маладая жанчына, заўсёды ветліва сустракае пажылога кнігалюба. І хоць Сідар Іванавіч, зайшоўшы ў бібліятэку, заўсёды папярэджвае: «Я на хвілінку»,— гэтая «хвілінка» звычайна зацягваецца на гадзіну, другую.

Розныя густы, інтарэсы, узрост, падрыхтоўка чытачоў гэтай сельскай бібліятэкі, колькасць якіх з кожным днём расце. Цяпер іх ужо налічваецца 525 чалавек.

Памяшканне бібліятэкі чыстае і ўтульнае. На падваконніках, на падстаўках ля вокнаў — жывыя кветкі. Усюды парадак, усё на месцы. І абстаноўка дзейнічае на наведвальніка. Кожны і ногі вытра чысценька, і шапку здыме, і, вядома, не падумае закурыць тут папяросу.

У чытальнай зале на сталах раскладзены свежыя газеты і розныя часопісы: «Беларусь», «Огонёк», «Октябрь», «Полымя», «Колхозное производство», «Маладосць» і многія іншыя. Сюды паступае 42 экземпляры розных перыядычных выданняў.

На сценах — лозунгі, плакаты. фотавітрыны. Па-майстэрску аформлены мантажы: «Гэтых дзён не змоўкне слава», «СССР у шостай пяцігодцы», «Беларусь раней і цяпер», «За высокі ўраджай».

Прыцягвае ўвагу прыгожы плакат: «Думкі аб кнігах». Вось словы Ул. І. Леніна: «Без кнігі няма ведаў, без ведаў няма камунізма». А далей — выказванні Калініна, Крупскай, Горкага, Герцэна, Пушкіна аб кнізе, яе значэнні.

У памяшканні некалькі вітрын і выставак на розныя тэмы.

— За апошні час, — расказвае А. Талайка, — асабліва вялікім попытам карыстаюцца кнігі аб Вялікім Кастрычніку, аб грамадзянскай вайне, аб правадыру рэвалюцыі — Леніне. Шмат разоў чытаюцца і перачытваюцца «Жалезны паток» А. Серафімовіча, «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага, «Педагагічная паэма» А. Макарэнкі, а таксама «Узнятая цаліна» М. Шолахава, «Маладая гвардыя» А. Фадзеева і многія іншыя творы савецкіх пісьменнікаў.

Але наведвальнікі прыходзяць у бібліятэку не толькі абмяняць кнігу. Тут часта праводзяцца цікавыя мерапрыемствы: літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў, гутаркі аб кнігах, калектыўныя чытанні.

...Ля стала — група людзей: тут некалькі пажылых калгаснікаў, ёсць і моладзь, школьнікі. Сённяшняе чытанне цікавіць усіх аднолькава: Алена Сільвестраўна чытае далей «Успаміны аб Леніне». Цішыня. Увага. Засяроджаныя погляды. Але вось прачытаны апошні сказ і кніга загорнута. Аднак доўга яшчэ не разыходзяцца людзі, не сціхаюць размовы. Глыбока ў душу запалі думкі і пачуцці, выкліканыя вобразам вялікага правадыра.

Бібліятэка правяла ў 1957 г. больш 50 гутарак і чытанняў, з іх многія па пытаннях, звязаных з калгаснай вытворчасцю, з жыццём вёскі.

Вядома, усю гэтую работу цяжка было б зрабіць, калі б яна не праводзілася ў цесным кантакце з партыйнай і камсамольскай арганізацыямі, з інтэлігенцыяй, спецыялістамі сельскай гаспадаркі. Бібліятэкарцы А. Талайка ўдалося згуртаваць дружны актыў. Гэта — агітатары, кнiганошы, вучні старэйшых класаў, перадавая калгасная моладзь. З іх дапамогаю прыцягнута нямала новых аматараў кнігі з далёкіх населеных пунктаў. Пяццю бібліятэчкамі-перасоўкамі рэгулярна карыстаюцца каля 120 чалавек. Адна з такіх перасовак, якой загадвае Яўгенія Ліпік, абслугоўвае чытачоў вёскі Буцэвічы. З вялікай стараннасцю выконвае яна сваё даручэнне. Не дзіўна, што ў гэтай вёсцы ў кожным калгасным двары ёсць чытачы, і не толькі моладзь, але і людзі старэйшага ўзросту.

Для таго, каб лепш задаволіць разнастайныя запатрабаванні чытачоў. Камайская бібліятэка рэгулярна атрымлівае перасоўку з Пастаўскай раённай бібліятэкі. Апроч таго кніжны фонд няспынна папаўняецца за кошт мясцовага бюджэту.

— Не ўтойваю, — гаворыць Алена Сільвестраўна, — вельмі прыемна бывае пачуць словы падзякі за добрую кнігу. І калі на паліцах выстройваюцца новенькія томікі, радасна думаць, што гэтыя кнігі яшчэ больш узбагацяць жыццё нашага савецкага чалавека, дапамогуць яму дасягнуць новых поспехаў.

Добрая слава ідзе аб Камайскай бібліятэцы па ўсіх навакольных вёсках. І не выпадкова пры падвядзенні вынікаў агляду культурна-асветных устаноў ёй прысвоена званне лепшай сельскай бібліятэкі раёна.

П. ЯЦКЕВІЧ.
Пастаўскі раён.

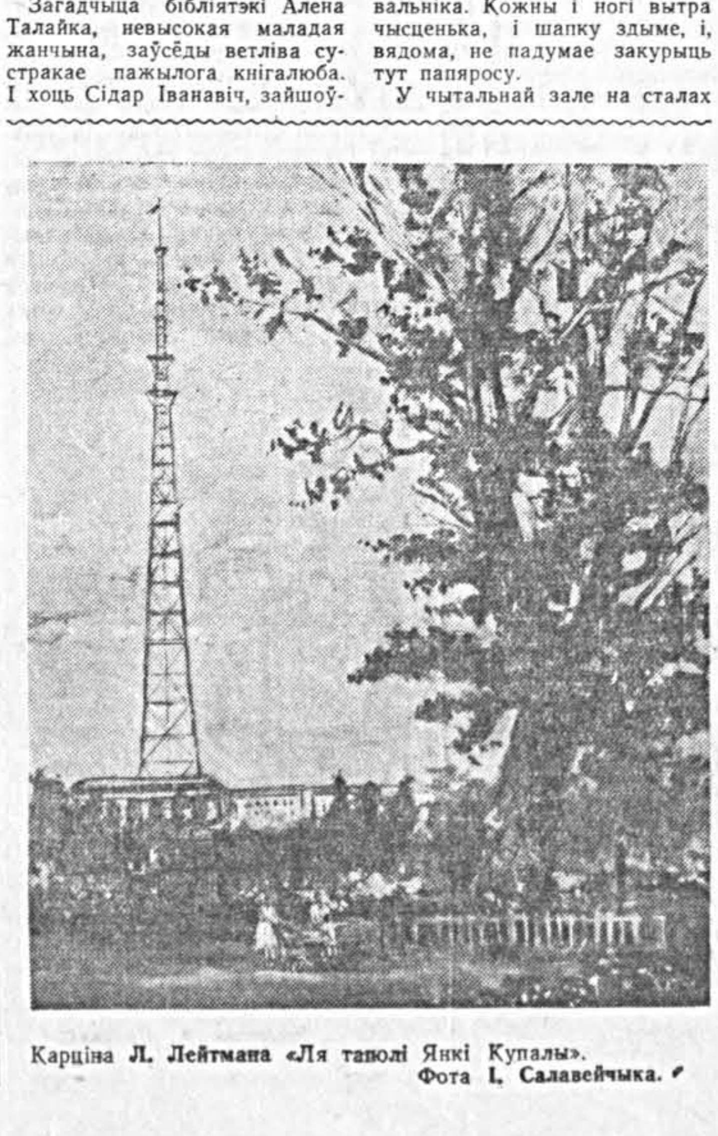

Карціна Л. Лейтмана «Ля таполі Янкі Купалы». Фота І. Салавейчыка.

Перад намі—складаныя задачы

Пятро ГЛЕБКА,
дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Беларускай Акадэміі навук, акадэмік.

Народы Савецкага Саюза адсвяткавалі саракавую гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая прынесла ім сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, забяспечыла самыя шырокія магчымасці для эканамічнага і культурнага развіцця, адкрыла дарогу ў новы свет сацыялізма. Разняволеная энергія працоўных мас за сорак год Савецкай улады стварыла сапраўдныя цуды як у галіне прамысловасці і сельскай гаспадаркі, так і ў галіне навукі і культуры. Вянцом нястомных пошукаў і смелых здзяйсненняў савецкіх вучоных, інжынераў і рабочых з'явіўся запуск напярэдадні кастрычніцкіх свят двух спадарожнікаў Зямлі.

Самыя заядлыя ворагі савецкага ладу і самыя адчайныя песімісты вымушаны былі прызнаць, што Савецкі Саюз перагнаў у навуковым і тэхнічным развіцці самыя перадавыя капіталістычныя краіны. Я знаходзіўся ў гэты час у ЗША і быў сведкам той разгубленасці, з якой ідэолагі капіталізма сустрэлі гэты факт. Уся амерыканская прэса некалькі тыдняў запар з крыкам і роспаччу абмяркоўвала перамогу навуковай думкі і тэхнічнага ўмельства савецкага народа. Амерыканскія спецыялісты і вучоныя нястомна шукалі прычын свайго адставання. І нарэшце «знайшлі». Прызнаючы перавагу Савецкага Саюза ў развіцці дакладных навук, ідэолагі капіталізма растлумачылі сваё адставанне тым, што яны быццам бы ўдзяляюць больш увагі развіццю навук гуманітарных, у галіне якіх яны нібыта маюць большыя дасягненні, чым Савецкі Саюз.

Я думаю, няма патрэбы гаварыць, што і гэтая пахвальба не мае пад сабою ніякіх падстаў. Я асабіста вельмі добра пераканаўся, што азначае, напрыклад, славутая буржуазная «свабода» творчасці. Ул. І. Ленін з уласцівай яму геніяльнасцю ахарактарызаваў яе вельмі трапна: «Свабода буржуазнага пісьменніка, мастака, актрысы ёсць толькі замаскаваная (або такая, якая крывадушна маскуецца) залежнасць ад грашовага мяшка, ад падкупу, ад утрымання».

Сведчаннем гэтага з'яўляецца ў прыватнасці сучаснае амерыканскае мастацтва і літаратура. Назаву толькі некалькі прыкладаў. У амерыканскім кіно, па тэлебачанню, у тэатры кожны дзень, на кожным кроку можна ўбачыць, як здольная актрыса або акцёр, выканаўшы той ці іншы мастацкі нумар, пачынаюць рэкламаваць аўтамабілі Форда, сігарэты «Кэмал», аўтаматычныя ручкі Паркера, падцяжкі «Эласцік». Хочуць таго акцёры ці не хочуць, інакшай рабіць яны не могуць, таму што праграма канцэрта або спектакля арганізавана і закуплена адпаведнай фірмай.

Гэта толькі адна з форм той залежнасці так званага «свабоднага» буржуазнага мастацтва ад грашовага мяшка, ад падкупу, ад утрымання, аб якой гаварыў Ул. І. Ленін. А існуюць іх дзесяткі і сотні. Некаторыя з іх нельга ўспрыняць інакшай, як здзек з мастацтва, як цынічнае кашчунства. Для гэтага не трэба нават хадзіць на 42-ю стрыт глядзець бурлеск, а даволі толькі пабываць у такіх паважных установах у цэнтры Н'ю-Йорка, як мюзік-холы «Радыёсеці» або «Роксі», дзе здольныя, прыгожыя, маладыя танцаўшчыкі і танцаўшчыцы на пацеху таго ж грашовага мяшка вымушаны грымаснічаць, крыўляцца і нявечыць свае цела.

А як, калі не цынічным кашчунствам, можна назваць такія прыёмы амерыканскай тэатральнай рэкламы, якім пачаўся ў гэтым годзе оперны сезон у Н'ю-Йорку. Прэм'ерай ішла опера, якая з'яўляецца святыняй не толькі для кожнага савецкага чалавека, а для ўсіх культурных людзей усяго свету, — ішоў бессмяротны твор П. І. Чайкоўскага «Яўгені Анегін». Трэба аддаць справядлівасць, што і пастаноўшчык і ўсе іншыя ўдзельнікі спектакля працавалі над операй з усёй сваёй сумленнасцю. Але тэатральным прадпрымемцам здалося, што для грашовага поспеху гэтага мала, і быў прыдуманы такі прыём рэкламы.

Па амерыканскай традыцыі, дырэктар тэатра пры адкрыцці новага сезону частуе гледачоў кофе. На гэты раз кофе быў заменены віскі. І вось назаўтра ў газеце «Н'ю-Йорк Таймс» з'явіўся амаль на ўсю старонку фатаздымак, але не спектакля, а гледачоў, якія стаялі ў чарзе да дырэктара, каб пакаштаваць, як гаварыў подпіс пад здымкам, «рускай водкі».

Крывадушная маскіроўка фальшывай буржуазнай «свабоды» творчасці вельмі выразна праяўляецца і ў выяўленчым мастацтве ЗША. Я не гавару ўжо аб ідэйным змесце твораў. Як вядома, у сучасным амерыканскім мастацтве пануюць і знаходзяць гарачую падтрымку з боку мецэнатаў мастацтва з асяроддзя фінансавых магнатаў самыя крайнія формы абстракцыянізма. Аднак багатыя прыхільнікі абстракцыянізма для ўласных калекцый падобныя творы набываюць не вельмі ахвотна, а калі і набываюць, дык зараз жа перадаюць іх «у дар» музеям і галерэям. І ў такіх установах вы, бадай, на кожным кроку сустрэнеце мадэрнісцкія творы з надпісамі на таблічках: падарунак Ракфелера, Дзюпона, Форда і г. д.

Характэрна таксама, што прыкладное мастацтва, прызначанае не для ідэалагічнага выхавання амерыканскага абывателя, а для задавальнення жыццёвых патрэб буржуазіі, як, напрыклад, афармленне аўтамабіляў, прыватных памяшканняў, мэблі, тэлевізараў, прыёмнікаў, не мае нічога агульнага ні з якім мадэрнізмам. Тут нават калі сустракаюцца і новыя павевы, дык і яны вызначаюцца строгай і выразнай формай.

Такім чынам, карыстаючыся так званай «свабодай» творчасці, буржуазныя мастакі карыстаюцца па сутнасці толькі свабодай двурушнічаць, пішучы свае карціны ў стылі абстракцыянізма і забываючы пра яго ў творах прыкладнога мастацтва, прызначанага абслугоўваць буржуазію. Я не гавару пра невялікую колькасць сумленных творцаў, я гавару пра большасць буржуазных мастакоў, якія, бадай, усе вымушаны дзеля заробку працаваць на патрэбы розных фірмаў.

Так выглядае славутая буржуазная «свабода» творчасці. І калі паглядзіш на разбэшчанае, прадажнае, неадухоўленае ніякай жывой ідэяй, пазбаўленае ўсялякага сэнсу і красы сучаснае буржуазнае мастацтва, радасна становіцца ад тых поспехаў, якіх дасягнула наша сацыялістычнае мастацтва, і якія мы, часамі нават несправядліва, жадаючы яшчэ лепшага і большага, называем вельмі скромнымі. Я кажу «называем часамі несправядліва» таму, што на агульным сярэднім узроўні нашай літаратуры і мастацтва мы маем і вельмі высокія вяршыні. Сучасныя літаратуры мала якіх буржуазных краін могуць назваць такія імёны, як Ул. Маякоўскі, М. Шолахаў, К. Трэнёў, А. Фадзееў, або такіх пісьменнікаў, як Я. Купала, А. Упіт, Я. Колас, Авецік Ісаакян і рад іншых паэтаў і пісьменнікаў маладых савецкіх рэспублік, якія з такой пранікнёнасцю і глыбінёй выразілі душу свайго народа. А з якім тэатрам можна яшчэ параўнаць МХАТ! А прыгадайце савецкі балет, лепшых савецкіх музыкантаў, роўных якім няма, бадай, у свеце.

Я думаю, што і нашы гуманітарныя навукі, не гаворачы ўжо пра нашу самую перадавую ў свеце марксісцка-ленінскую філасофію, а маючы на ўвазе толькі такія галіны, як літаратуразнаўства і мастацтвазнаўства, занялі ў свеце перадавыя пазіцыі, вызначаючыся не толькі сваёй самай правільнай марксісцка-ленінскай метадалогіяй, а і сваім шырокім ахопам з'яў і фактаў, сваім глыбокім і рознабаковым аналізам прадмета даследавання.

Мы ўпэўнены, што геній савецкага народа, даўшага свету першых спадарожнікаў, дасць і ў галіне іншых навук, і ў галіне мастацкай творчасці новыя шэдэўры. Зарука гэтаму — невычарпальныя творчыя сілы савецкіх народаў, неабмежаваныя магчымасці для творчасці, дадзеныя савецкім ладам, нястомныя штодзённыя клопаты нашай партыі і ўрада аб развіцці навукі, мастацтва і культуры.

Новае сведчанне гэтых клопатаў—указанні ЦК нашай партыі па пытаннях літаратуры і мастацтва, выказаныя ў выступленнях М. С. Хрушчова. Савецкая мастацкая інтэлігенцыя, як паказалі нарады, праведзеныя ў многіх гарадах нашай краіны, у тым ліку і ў Мінску, прыняла ўказанні партыі як наказы ўласнага сэрца, бо інтарэсы народа, інтарэсы партыі—яе родныя, яе кроўныя інтарэсы. Яна аднадушна заявіла аб сваёй непарушнай вернасці ленінскім прынцыпам партыйнасці літаратуры і мастацтва, ведаючы, што толькі на гэтым шляху яе чакаюць сапраўдныя творчыя перамогі.

Перад савецкімі пісьменнікамі і мастакамі пастаўлены партыяй і народам адказныя задачы. У вырашэнні іх павінны прыняць чынны ўдзел і вучоныя, спецыялісты адпаведных профіляў і ў першую чаргу спецыяльныя навуковыя ўстановы, якой з'яўляецца і наш малады Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР.

Наш інстытут створаны ў другой палавіне мінулага года. Раней вывучэннем беларускага мастацтва ў сістэме Акадэміі навук БССР займаўся сектар мастацтва ў складзе Інстытута літаратуры. А вывучэннем этнаграфіі і фальклору—сектар энтаграфіі ў складзе Інстытута гісторыі. На базе гэтых двух невялікіх сектараў рашэннем партыі і ўрада і быў створаны наш інстытут. Мы з удзячнасцю адзначаем гэты акт як новае праяўленне клопатаў партыі і ўрада аб развіцці беларускага мастацтва, народнай творчасці, а таксама мастацтвазнаўчай навукі, фалькларыстыкі і этнаграфіі. Нам дадзены вялікія магчымасці, але перад намі пастаўлены і складаныя задачы.

У складзе нашага інстытута ўтвораны чатыры сектары—сектар тэатра, кіно і музыкі, сектар выяўленчых мастацтваў, сектар этнаграфіі і сектар фальклору. Такім чынам, наш інстытут павінен займацца вывучэннем гісторыі і сучаснага становішча беларускага тэатра, кіно і музыкі ва ўсіх яе адгалінаваннях, жывапісу, скульптуры, графікі, прыкладнога народнага і прамысловага мастацтва, вуснай творчасці народа, яго побыту і матэрыяльнай культуры.

Дыяпазон навуковых галін у нашым інстытуце вельмі шырокі, і на першы погляд можа здацца, што яны нават нічым не звязаны паміж сабой. Але гэта не так. Як вядома, усе мастацтвы звязвае адзінства іх вобразнай прыроды, якая хоць і вырашаецца рознымі матэрыяльнымі сродкамі, але грунтуецца на аднолькавых эстэтычных асновах. Вытокамі ж усякага мастацтва і яго жыватворчай крыніцай з'яўляецца народная творчасць. Нарэшце, усякая мастацкая творчасць—і прафесійная і так званая самадзейная або народная—грунтуецца на жыцці народа, адлюстроўвае яго побыт і характар, інакшай кажучы, тыя рысы, якія з'яўляюцца прадметам вывучэння этнаграфіі.

Такім чынам, тая разнастайнасць профіля нашага інстытута, якая на першы погляд здаецца нічым не апраўданай, мае пад сабой пэўны грунт. Аднак ад гэтага задачы, якія стаяць перад нашым інстытутам, не памяншаюцца, а павялічваюцца. Мы гэта выразна ўяўляем сабе і добра разумеем, што без цеснай сувязі з грамадскасцю, якая мае непасрэднае дачыненне да работы нашага інстытута, без яе шчырай дапамогі—нам цяжка, а то і проста немагчыма будзе часамі справіцца з усёй сукупнасцю задач, пастаўленых перад інстытутам. Мы таксама маем пры гэтым на ўвазе і маладосць нашага інстытута, маладосць і нешматлікасць нашых навуковых кадраў. Вось чаму, ужо на першых парах работы інстытута, абмяркоўваючы яго планы і задачы, мы і склікалі гэтую нараду, запрасіўшы на яе вопытных вучоных з братніх рэспублік, і работнікаў мастацтваў, і пісьменнікаў, і работнікаў музеяў і дамоў народнай творчасці, і фалькларыстаў, і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Справа развіцця беларускага мастацтва і народнай творчасці, справа іх вывучэння і папулярызацыі—наша агульная справа.

Мы чакаем ад нашых дарагіх гасцей, вопытных вучоных Масквы, Ленінграда, Кіева, Вільнюса, што яны шчодра падзеляцца з намі сваім багатым вопытам, дапамогуць нам у далейшым кадрамі і выхаваннем іх праз нашу аспірантуру, і сваімі добрымі парадамі.

Мы спадзяемся, што творчыя работнікі рэспублікі будуць не толькі нашымі дарагімі і частымі гасцямі, а і прымуць непасрэдны ўдзел у нашай рабоце. Гісторыя беларускай літаратуры дае ў гэтым сэнсе добры прыклад: першымі даследчыкамі яе былі самі пісьменнікі, як, напрыклад, М. Багдановіч, Ц. Гартны і інш.

Мы чакаем, што работнікі абласных аддзелаў культуры, дамоў народнай творчасці, музеяў, удзельнікі мастацкай самадзейнасці разам з намі і ў дапамогу нам разгорнуць збор фальклорных і этнаграфічных матэрыялаў, напішуць нам агляды калектываў мастацкай самадзейнасці, будуць нашымі сталымі карэспандэнтамі і збіральнікамі каштоўных скарбаў народнай творчасці.

Мы думаем, што работнікі мастацкай прамысловасці таксама не забудуць падзяліцца з намі ўзорамі сваіх мастацкіх вырабаў, думкамі аб іх далейшым развіцці і ўдасканаленні.

Мы спадзяемся, што ўсе вы, таварышы, будзеце трымаць цесную сувязь з інстытутам і будзеце аказваць яму сапраўдную сяброўскую дапамогу і добразычлівай крытыкай яго працы, і добрай парадаю.

Уступная прамова пры адкрыцці навуковай канферэнцыі Акадэміі навук БССР па пытанню: «Стан і задачы беларускага мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фалькларыстыкі». Снежань, 1957 г.

Пясняр рэвалюцыйнай барацьбы

(Да 60-годдзя з дня нараджэння Уладыслава Бранеўскага)

У снежні 1957 г. споўнілася 60 год Уладыславу Бранеўскаму. У асобе гэтага непаўторнага паэта польская паэзія мае песняра баявых паходаў, трывог за лепшую будучыню.

Струна паэзіі Бранеўскага звініць на высокім тоне грамадскіх матываў, сэрца паэта б'ецца ў такт свайму часу, у які толькі на кароткі перапынак даводзілася ставіць вінтоўку ў куток. Уладыслаў Бранеўскі аддаў сваю ліру рабочаму класу, ідзе ў адным маршы з будаўнікамі новага жыцця, акрылены рэвалюцыйнымі традыцыямі свайго народа. Паэту шкада маладосці, якая гіне ў турмах і ад куль, але ён, ведаючы жорсткую логіку барацьбы, заклікае да мужнасці, да гарту. У вершы «На смерць рэвалюцыянера» ён піша пра маладога хлопца, якому толькі 20 год і якога зараз павядуць на расстрэл—з той пустой і халоднай камеры, выходзячы з якой, «трэба будзе глянуць у неба пагоднае і яшчэ глянуць за сябе—ў маладосць».

Праз хвіліну прыдуць жандары,
Цябе выведуць з гэтай келлі,
Трэба ўмець, як салдат арміі,
Ісці спакойна пад мур цытадэлі.

Паэт з болем у душы суцяшае маладога рэвалюцыянера, кажучы, што «ўміраць не будзе цяжка», што, «хоць сэрца мае дваццаць год, яно, не зламанае штодзённым паражэннем, яшчэ дзесяць паражэнняў, дзесяць куль змесціць у сабе».

Бранеўскі гаворыць працоўным: «Будзьце пільнымі, інакш прыгнятуць вас злыя сілы»... І таму ўсё павінна ісці на службу народу, усё, усё, а значыць, і—паэзія. Яна, паэзія, служыла майскім начам, цёплым уздыхам, пахам жасміну і г. д. Усё гэта добра, усё гэта неад'емна ад паэзіі. Але што зрабіць, калі кожны дзень вядуць у кайданах у турмы, калі ідуць натоўпы беспрацоўных і крычаць: «Хлеба і працы!» Што павінен рабіць паэт, сэрца якога поўна гневу і жалю, гледзячы на пакуты людзей, пакуты, якія нават не абяцаюць канца? І таму, раздумваючы пра шляхі паэзіі, Бранеўскі яшчэ ў 1926 г. вызначае сваё крэда:

Дай грудзям поўны ўздых для запалу,
Узмах шырокі і крыллі для ўзлёту!

Паэт, кідаючы папрокі паэзіі ў тым, што яе ціхіх слоў не хопіць для перамогмарных слоў, благіх і халодных, патрабуе ад яе маршу, гімну, каб слова было, як меч:

Трэба песняю біць аж да смерці
І глушыць сык вужакаў у цемры...
(верш «Паэзія», 1926)

Гэтаму крэда паэт застаўся верны. Усюды з ім ішла доля і нядоля народа. У паэзіі Бранеўскага іменна адбіты лёс яго краіны, і таму яго творчасць арганічна звязана з народам. І таму ў яго творах жыве пафас барацьбы супраць грамадскай несправядлівасці, баявы заклік да рабочага класа.

Бранеўскі ідзе разам з гарнякамі Дамбровы, з рэвалюцыянерамі, з палітзняволенымі, пазнае на вуліцы сышчыка «з няголенай мордай», піша аб Парыжскай камуне.

Вершы, напісаныя ў 1939 г., Бранеўскі назваў «Крык аканчальны». У Польшчы тады лютаваў фашызм у самай адкрытай, азвярэлай форме, класавая барацьба адзначалася вялікай жорсткасцю, кожны дзень прыносіў ахвяры, не хапала турмаў для зняволеных і г. д. Вось такое становішча абумовіла назву і змест вершаў таго часу. Бранеўскі ў вершы «Манліхер» робіць падрахунак сваім гадам, сярод якіх маладыя гады называе «могілкамі маладосці». Тут абуджаецца і падсумоўваецца тое ваеннае, салдацкае, што займае вялікае месца ў нацыянальных традыцыях польскага народа. Паэт у тым вершы піша аб расчараванні ад усёй міжваеннай гісторыі Польшчы і гаворыць, што тады, калі ішлі ваяваць за Польшчу, ён быў яшчэ сляпы, што за яго глядзеў на свет карабін фірмы «Манліхер». А пасля ён даведаўся, чаму маўчаў Стыр і Стаход там, у Заходняй Украіне, бо польскія войскі не мелі падтрымкі з боку ўкраінцаў.

Што ж сказаць мне ў сардэчным слоўцы,
Калі маладосць мне прысніцца, як
могілкі?
Жыццё не ласкала мяне па галоўцы,
Не дайшоў я туды, куды йшлі мы,
саколікі.

Гэтыя радкі гучаць, як споведзь — прызнанне ў нейкіх пройдзеных памылках, якія былі тады памылкамі многіх, а значыць, сталіся трагедыяй народа, а значыць, і трагедыяй самога паэта. Паэта апаноўвае такі настрой, што, відаць, і шляху канец, што, здаецца, няма сілы парваць ланцугі Ракфелераў, Штынесаў, Крупаў, якія аплялі не толькі Польшчу і прывялі да ўлады ў самым сэрцы Еўропы нямецкі фашызм на чале з Гітлерам. Ад такіх вось настрояў нарадзіўся ў паэта верш «Маё пахаванне». Паэт, вядома, хоча памерці на роднай польскай зямлі, бо

Тут да мяне найцішэйшым лістком
Даверліва шэпчуць таполі і вербы,
Маё сэрца тут ведае ўсё.
Хіба тут мне памерці — бо дзе ж бы?
Атулі тады добра, зямля, ў родным полі,
Зямля, змочаная ў поце, крыві,
Хай радамі жалобных таполяў
Услед за мной паплыве краявід.

На здымку: Уладыслаў Бранеўскі і Максім Танк у час тыдня беларускай культуры ў Польшчы ў 1956 г.

Пасля такіх вялікіх перакананняў, якія прынесла горкая і грозная рэчаіснасць, погляд паэта ўсё далей і глыбей накіраваны на ўсход, на краіну сацыялізма, як на адзіную апору для выратавання свайго народа ад пошасці фашызма. Гэтае натхненне ў паэта не абстрактнае — яно пачэрпнута непасрэдна з адчування рабочага класа. Аб гэтым цудоўна расказана ў вершы «Магнітагорск, або гутарка з Янам». Паэт сядзіць разам з Янам у адной турэмнай камеры, дзе яны спяць на падлозе ў смуродзе і рознай нечысці. Паэт кажа — даюць такі суп, што і сабака не будзе есці. Але Яна бароніць ад знямогі веданне дыялектыкі, а самога паэта — воблака лёгкай паэзіі. Яну, аказваецца, шэсцьдзесят год, і ён мае катар страўніка. І паэт не можа не захапіцца яго гартам і сілай волі, бо, як кажа ён, пры болях страўніка можна забыцца і пра дыялектыку. А Ян абудзіўся ад дрымоты, абапёрся аб сцяну, выпрастаў згорбленую спіну і раптам сказаў:

Ведаеш, у Магнітагорску
Дзве новыя печы пусцяць сягоння...

Гэта было сказана пасля цяжкай ночы, на досвітку. І паэт, калі шэрае світанне неахвотна ўпаўзала праз краты, адчуў і падумаў:

... Як прыгожа
Ў гэтай паршывай трынаццатай камеры...

Вершы, азначаныя 1943 годам, названы «Штых на зброю». Пра лёс Польшчы паэт гаворыць:

Сын падбіты народу, сын незалежнага
гімна,
Як і аб чым заспяваю, калі дом мой
у руінах скрамсаны,
Верасень танкам праехаў праз грудзі
зямлі-радзімы,
А рука мая абяззброена і зямля таксама.

Гэты верш Бранеўскі напісаў у эміграцыі. Паэт кажа, што вернецца на сваю зямлю, што ён хоча яе выратаваць, каб палымнелі ўсяму свету «сэрца і песні пажарам», каб з руін Варшавы рос «жалезабецянам сацыялізм». Паэт просіць у Беларусі і Украіны, каб падалі яму руку і далі на дарогу свой «серп і молат незалежны».

Прымусовае бадзянне ў эміграцыі перапоўнена тугою па Польшчы, прагнай марай, каб хутчэй вярнуцца на радзіму — туды, дзе сярод заплаканых вербаў плывуць струмені, дзе змагаюцца «безыменныя і без труняў гінуць...» («Сярэдні ўсход»). Трэба вяртацца, трэба хутчэй вяртацца — «узварушыць магільныя скібы і ўсё жыццё пераараць» («Дадому»).

Апынуўшыся ў СССР пасля эміграцыі, паэт у вершы «Паклон Кастрычніцкай рэвалюцыі» кажа:

Гэтая вось шапка — шапка не
гетманская,
Не з чаплінам пяром фантазёра-зуха,
Але турэмная, польская, шапка
кайданярская, —
Шапка Варынскага з Шлісельбурга!

Гэтыя словы гучаць, як рэха гісторыі рабочай Польшчы, якая разам з працоўнай Расіяй змагалася супраць царызма.

На рускай і польскай зямлі,
На зямлі вялікай любві
Растуць кветкі.
— Мы іх знойдзем... знайшлі...
Сярод палеглых касцей у крыві.

Не дзіўна, як адзначае польская крытыка, што творчасць Бранеўскага стала жывым зместам грамадскай свядомасці народа Польшчы, як яе жывая частка.

Пафас рэвалюцыйнай лірыкі не пакідае паэта Бранеўскага, гучыць трывогай, набатам, гучыць любоўю да тых мільёнаў, што ў вялікіх бітвах біліся і гінулі, б'юцца зараз і гінуць за канчатковае вызваленне чалавецтва.

У баявых радах гэтай вялікай арміі ідзе і выдатны польскі паэт Уладыслаў Бранеўскі са сваёй грымучай лірай.

Пілін ПЕСТРАК.

Сатырычная графіка „Вожыка“

К. ЕЛІСЕЕЎ,
заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР

У 1941 г. пачаў выдавацца часопіс «Раздавім фашысцкую гадзіну!». Па сутнасці, гэта быў не часопіс, а баявы плакат з едкай і злой сатырай. Ён заклікаў да свяшчэннай вайны з ворагам, які не прызнаваў ніякіх законаў чалавечнасці. Асмяяць ворага, значыць — выкрыць міф аб яго непераможнасці. Выкананне гэтай высакароднай патрыятычнай задачы ўзялі на сябе беларускія пісьменнікі і мастакі пры бліжэйшым удзеле маскоўскіх таварышаў.

У той грозны час не заўсёды было магчыма захоўваць высокую літаратурнасць і мастацкасць формы падачы матэрыялу. Асноўнай мэтай было і заставалася — узняць дух народа, умацаваць у ім упэўненасць у канчатковай перамозе над захопнікамі.

Гэта быў баявы плакат народнай помсты. Таму вельмі цікава і карысна ўдумліва даследаваць і асвятляць непаўторныя падрабязнасці ажыццяўлення пастаяннай сувязі рэдакцыі «Раздавім фашысцкую гадзіну!» з чытачамі ў тыле ворага.

Атрымаўшы «баявое хрышчэнне» ў непрымірымай барацьбе з ворагам, маладая беларуская сатыра з заканчэннем вайны паставіла перад сабой новыя, «мірныя» задачы—барацьбу з усім тым, што перашкаджае паспяховаму будаўніцтву сацыялізма ў краіне. Гэтыя задачы стаў вырашаць сатырычны часопіс «Вожык».

Сёння вельмі карысна ўстанавіць, як «Вожык» спраўляецца са сваімі задачамі.

Аўтар гэтага артыкула, які мае больш чым 45-гадовую практыку ў галіне сатырычнай графікі, ставіць сабе сціплую мэту: падзяліцца вопытам з мастакамі «Вожыка» пры вызначэнні спосабаў і сродкаў выканання задач мастацкай сатыры. Падыходзячы да разбору вартасцей пэўных твораў, аўтар далёкі ад думкі раздаваць «атэстаты» мастакам. Разбор таго ці іншага твора неабходны для таго, каб канкрэтна паказаць станоўчыя ці слабыя бакі графічнай трактоўкі і адпаведнасці малюнка абранай тэме.

У ваенны час да сатыры перш за ўсё прад'яўляліся патрабаванні дзейснасці і сілы характару. Цяпер жа мы маем права прад'явіць як ніколі павышанае патрабаванне мастацкай пераканальнасці.

Патрабаванне дзейснасці, аператыўнасці зусім зразумелае. Малюнак, які не дасягае сваёй мэты, не толькі становіцца непатрэбным баластам, але назаўсёды або надоўга «хавае» патрэбную тэму, страціўшы «зарад» упустую. Адпаведнасць сілы ўдара таму ці іншаму аб'екту таксама дыктуецца неабходнасцю, бо вядома, што з гармат па вераб'ях не страляюць, а з дробнакалібернай вінтоўкі наўрад ці можна прабіць тоўстую скуру бегамота. На трэцяй умове — мастацкасці — мы настойваем, бо пераканаы, што толькі дасканалая форма пакідае найбольшае ўражанне ў чытача (гледача) і надоўга запамінаецца. Гаворачы пра сатырычны малюнак, пад формай, па-мастацку дасканалай, мы разумеем малюнак не акадэмічны, а выкананы ў рэалістычнай манеры, ачышчаны ад усяго выпадковага, неістотнага для характарыстыкі аб'екта. Гэта павінен быць лаканічны малюнак, які хутка ўспрымаецца свядомасцю. Апрача таго, спецыфіка сатырычнага малюнка прад'яўляе да яго патрабаванне несці ў сабе элементы смешнага, у той ці іншай ступені ўласцівага аб'екту.

Тэхніка ў «цэнтры ўвагі» Малюнак А. Волкава.

З гэтымі крытэрыямі і трэба падыходзіць да ацэнкі сатырычных малюнкаў.

Бывае так, што вы глядзіце на малюнак, які быццам і адпавядае пастаўленым вышэй патрабаванням. Але ён не захапляе вас, не бярэ ў палон, і вы пераводзіце позірк на суседнюю старонку, дзе змешчаны малюнак можа і менш дасканалы па форме, але які нясе ў сабе элементы новага. Вы гатовы прабачыць мастаку нават некаторую хісткасць пабудовы малюнка толькі за тое, што ён здолеў знайсці ў аб'екце, які ён адлюстроўвае, нейкія новыя якасці, новае выражэнне.

Сапраўднае майстэрства мастака і заключаецца ў тым, каб умець не толькі бачыць, але і паказаць гледачу тое новае, чым адметны сённяшні дзень, выказаць гэта сродкамі сённяшняга, а не ўчарашняга дня. Мастацтва не церпіць застою. І частае паўтарэнне адных і тых жа вобразаў і прыёмаў зводзіць яго да ступені звычайнага рамяства.

Калі буйнейшага савецкага мастака С. Каненкава запыталі, які са сваіх твораў ён любіць больш за ўсё, ён адказаў, што больш за ўсё любіць тое, над чым працуе ў дадзены момант.

Удумваючыся ў гэтае выказванне, вы зразумееце, што ў ім не пакінута месца самалюбаванню і самазаспакоенасці. Нельга любавацца ў сваёй творчасці ўчарашнім днём, трэба шукаць «узаемнасці» ў сённяшняга дня.

Менавіта так трэба адносіцца да мастацтва. Традыцыі савецкіх сатырычных часопісаў, натуральна, у якасці спадчыны перайшлі і ў «Вожык». Носьбітам гэтых традыцый трэба прызнаць «Крокодил» — старэйшы з савецкіх сатырычных часопісаў. Аднак і традыцыі бываюць розныя: прагрэсіўныя, якія садзейнічаюць дынамічнаму прасоўванню наперад, і такія, што ўпарта чапляюцца за «преданья старины глубокой», не толькі не спрыяюць прасоўванню наперад, але часам выклікаюць таптанне на месцы.

Нам смешна, калі даводзіцца бачыць на экране, скажам, развод каравула лонданскай каралеўскай варты, якая дзеля «свяшчэнных традыцый» захавала не толькі цэраманіял, але і ўзбраенне і груваасткія касцюмы мінулых стагоддзяў. Але гэта яшчэ бяскрыўдная традыцыя. Няхай сабе людзі цешацца, калі ім падабаецца! Іншая справа—сярэднявяковыя традыцыі з іх казуістыкай, якія ўсё яшчэ пануюць у капіталістычных юрыдычных інстанцыях. Тут моцна захоўваецца традыцыя: «Не суд для чалавека, а чалавек для суда!»

Вядома, у нас няма месца ні пудраным парыкам, ні сярэднявяковай казуістыцы. Калі гаварыць пра нашых мастакоў, дык трэба з горыччу прызнаць, што яны яшчэ не асвоілі ўсіх відаў сучаснай зброі, і ў век ракетнай тэхнікі ўсё яшчэ іншы раз сцвярджаюць традыцыйнае, сувораўскае: «Куля — дурніца, штых — малайчына». Вядома, і куля і штых застаюцца на ўзбраенні сучасных армій, аднак баявое значэнне іх не трэба пераацэньваць.

Пераймальнасць «узораў» — не мастацтва, а адыход ад яго, бо нават у лепшым выпадку прыводзіць да нівеліроўкі і таптання на месцы.

Цяпер гэта да вядомай ступені і адбылося ў нашым сатырычным выяўленчым мастацтве. Паглядзім на тую масу сатырычных часопісаў, якая паявілася ва ўсіх саюзных рэспубліках. Пры самым беглым праглядзе гэтых часопісаў міжволі кідаецца ў вочы іх знешняе падабенства з «Крокодилом», якога яны стараюцца ўсяляк пераймаць, — ад вёрсткі з яе празмернай і стракатай расфарбоўкай аж да «кракадзільскіх узораў» у трактоўцы і тэхніцы выканання малюнкаў і ілюстрацый. Нават украінскі «Перець», часопіс найбольш забяспечаны ўсім неабходным — ад кваліфікаваных работнікаў да тэхнічных сродкаў, нават ён не вольны ад гэтага «першароднага грэху» пераймальнасці і капіравання. Каб не быць галаслоўным, я прапаную прагледзець і ўстанавіць поўную адпаведнасць, з якой паказваецца, скажам, бюракрат. Усюды вы ўбачыце дастаткова растаўсцелага мужчыну сярэдніх